

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Малюк Тетяна Валеріївна

к.с.-г.н., заступник директора з наукової та інноваційної роботи

Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9727-4531>

e-mail: agrochim.ios@ukr.net

тел.: +380 97 994 01 61

Козлова Лілія Валентинівна

к.с.-г.н., старший науковий співробітник лабораторії агрохімії

Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7139-3233>

e-mail: kozlova.lilia@ukr.net

тел.: +380 96 106 58 42

Садівництво на півдні України є традиційною галуззю сільського господарства, а регіон – основним у виробництві плодової продукції, особливо кісточкових культур [1]. Слід зазначити, що впродовж тривалого періоду розвиток промислового садівництва здійснювався на екстенсивній основі, і ріст виробництва плодів і ягід проходив за рахунок збільшення площ плодоносних насаджень [2]. На жаль, середньорічне виробництво плодів і ягід у сільськогосподарських підприємствах порівняно до 80-90-х років минулого століття знизилося у 2000-х роках – до 20 разів залежно від області південного регіону. І цей процес не зменшує обертів і у наші часи [3].

Починаючи з 70-х років минулого століття починається скорочення площ під садами. Так, у порівнянні з 1970 роком у 2002 році вони зменшилися по

Україні на 484,2 тис. га (68,8 %), у південному регіоні – на 155,5 тис. га (82,2 %). Станом на 2018 р. (дані Державної служби статистики України) площа під плодовими і ягідними насадженнями у господарствах всіх категорій (підприємства і господарства населення) у Запорізькій області склала лише 8,7 тис. га, Миколаївській – 5,7 тис. га, Одеській – 9,9 тис. га, Херсонській – 9,1 тис. га, Дніпропетровській – 16,6 тис. га [4].

Для порівняння наведемо дані щодо зменшення площ промислових плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах (без урахування господарств населення) [5]. Особливо швидкими темпами цей процес відбувався після 1990 р. (табл. 1).

Рік	Область				
	Запорізька	Дніпропетровська	Миколаївська	Одеська	Херсонська
1945	23,1	21,9	6,3	10,4	9,2
1952	23,7	26,2	8,9	13,1	11,8
1970	49,9	47,9	20,8	36,7	22,8
1984	37,6	27,8	14,1	25,7	14,6
1998	16,5	14,8	10,1	19,2	9,6
2000	14,9	13,4	10,4	17,1	7,0
2018	4,5	4,1	3,2	4,0	3,5

Табл. 1. Динаміка площ промислових плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах, тис. га

Оцінюючи реальний стан галузі в регіоні з точки зору його відповідності ринковим умовам господарювання, можна стверджувати, що промислове садівництво в південних областях України за більшістю виробничо-економічних показників не може конкурувати з розвиненими країнами Європи. З великої

низки об'єктивних та суб'єктивних причин (диспаритет цін на плодovu продукцію, порушення технології виробництва плодів через відсутність власних обігових коштів і недоступність кредитів, згорання галузі в багатогалузевих господарствах, недостатнє використання наукових досягнень, втрата кваліфікованих спеціалістів) садівництво в регіоні занепадає, втрачає своє промислове значення, і наслідки можуть стати непоправними [6].

Водночас, у відповідності з нормами харчування людині необхідно споживати в середньому не менше 68 кг плодово-ягідної продукції на рік (раціональна норма - 90 кг на рік) [6]. Фактичне ж споживання цієї продукції в Україні в розрахунку на одну особу не перевищує 52 кг, що на 24 % нижче від мінімальної та майже вдвічі нижче оптимальної норми споживання. Для порівняння у більшості європейських країн і США споживання плодів і ягід за останні 5 років в розрахунку на одну особу коливається від 108 до 169 кг. Наслідки - більшість населення України страждає на авітаміноз, що є однією з причин розвитку хронічних захворювань, скорочення тривалості життя населення.

У цих умовах підвищується значення вирішення комплексу технологічних та економічних факторів, направлених на розвиток промислового садівництва у південних областях України.

Головним резервом збільшення виробництва плодів є підвищення продуктивності насаджень, що можливо за рахунок інтенсифікації садівництва. Але наукові дослідження свідчать, що навіть у кращих садівничих господарствах збільшення рівня інтенсивності галузі без суттєвої зміни технології виробництва не забезпечує відповідний ріст ефективності. Це спонукає вчених – садівників та виробничників постійно вдосконалювати та впроваджувати нові системи ведення садівництва.

В системі виробництва плодової продукції, як і будь-якої сільськогосподарської, найбільш вагомим чинником, без всякого сумніву, є не

окремі технологічні прийоми, а саме технологія, яка повинна концентрувати в собі найбільшу частину сукупних досягнень науково-технічного прогресу.

З огляду на це та з метою підвищення ефективності садівничої галузі вченими Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН виведено понад 250 сортів плодових культур та введено у комерційний обіг 98 сортів, які є конкурентоспроможними за показниками скороплідності, посухо- та зимостійкості, високотоварності плодів, відмінних смакових якостей, створено технологію мікрозрошення кісточкових культур з використанням комплексу ресурсозберігаючих елементів та розроблено науково-практичні рекомендації щодо раціонального їх зрошення; розроблено якісно нові елементи створення інтенсивних насаджень кісточкових культур; екологічно безпечні системи захисту плодових насаджень від шкідливих організмів. Крім того розроблено метод точного прогнозування дат виходу з періоду біологічного спокою і початку цвітіння дерев на основі фенокліматографічних моделей та управління параметрами фізіологічного стану дерев і системою мікрозрошення; методи статистичного вибіркового входного контролю проміжної і кінцевої продукції розсадника; спосіб групування сортів колекції генофонду за ієрархічною класифікацією, яка має семантичну структуру, формалізовану для уніфікації, визначальності і порівняльності результатів.

Отже, подальший розвиток плодівництва у сучасних умовах невід'ємно пов'язаний з розробкою наукових основ сучасних елементів технології вирощування плодових культур в умовах глобальних змін клімату у бік посушливості, зокрема виведення посухостійких сортів, розробка ресурсо- та енергозберігаючих режимів зрошення садів в умовах гострої нестачі водних ресурсів, підбір нових сортопідщепних комбінувань з підвищеною стійкістю до негативних умов довкілля, нових конструкцій насаджень, сучасних біологічних систем їх захисту, що відповідають міжнародним вимогам.

У зв'язку з наведеним вище особливої актуальності набуває збільшення Державної підтримки галузі аграрної науки як від'ємної частини інноваційного

розвитку України та збереження, примноження та підвищення якості науково-технічного потенціалу агропромислового виробництва, зокрема в галузі садівництва, що згідно «Концепції науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України» [7] віднесено до пріоритетних національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Рудьєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід. Мелітополь: «Видавничий будинок ММД», 2007. 315 с.
2. Сенін В.І., Ключко П.В., Барабаш М.А. Промислове садівництво. Київ: Урожай, 1987. 258 с.
3. Рудьєв В.А. Экономические проблемы развития садоводства Украины. Київ: ННЦ ИАЭ, 2004. 360 с.
4. Рослинництво України. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019 р. 220 с.
5. Концепція розвитку мікрозрошення в Україні до 2020 р. Київ: Інститут водних проблем і меліорації НААН, 2012. 20 с.
6. Садівництво півдня України / за ред. В.А. Рудьєва. Запоріжжя: Дике поле, 2003. 231 с.
7. Концепція науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України до 2015 року/ www.ua-info.biz.